

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 342.9:5.08

Ігор АЛЕКСЕЄНКО

кандидат юридичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету ім. Олесья Гончара, просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49000

ORCID: 0000-0003-2465-7499

Олена ГРАБИЛЬНИКОВА

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедра цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету ім. Олесья Гончара, просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49000

ORCID: 0000-0001-5523-6254

DOI: 10.32782/LST/2023-4-1

Бібліографічний опис статті: Алексєєнко, І. Грабильникова, О. (2023). Особливості правового регулювання захисту прав споживачів щодо поводження з небезпечними відходами. *Law. State. Technology*, 4, 3–8, doi: 10.32782/LST/2023-4-1

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З НЕБЕЗПЕЧНИМИ ВІДХОДАМИ

Метою дослідження є розкриття захисту прав споживачів у сфері поводження з небезпечними відходами.

Основний зміст. Питання поводження з небезпечними відходами, їх поняття, види, основні засади державної політики у сфері поводження з небезпечними відходами та способи захисту прав споживачів є одними з дискусійних у вітчизняній адміністративній юриспруденції. Відходи – це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання і повністю або частково втратили свій споживчий характер, не можуть бути використані за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір чи зобов'язаний позбутися шляхом утилізації або видалення. Визначається як товар (продукція), що підлягає утилізації або видаленню шляхом використання чи видалення. Отже, основною метою вирішення питань поводження з небезпечними відходами є захист довкілля та здоров'я людини від негативного впливу відходів. Однак відсутність нормативно-правового регулювання у сфері поводження з небезпечними відходами є проблемою, що призводить, зокрема, до низької ефективності діяльності спеціалізованих державних органів у сфері екології. Тому можна зробити висновок, що подальші дослідження та розвиток державного законодавства з цього питання є необхідними.

Автор підкреслює, що в рамках екологічної модернізації в Україні доцільно запровадити принципи поводження з відходами, прийняті в ЄС. А саме, прийняття принципів поводження з відходами, прийнятих в ЄС, повторне використання (там, де неможливо запобігти утворенню відходів, максимально повторне використання матеріалів), максимально повторне використання матеріалів там, де неможливо запобігти утворенню відходів, вдосконалення та управління технологією остаточної утилізації (повторне використання і спалювання відходів, які не можуть бути та спалювання відходів, які не підлягають повторному використанню або переробці).

Ключові слова: відходи, захист прав споживачів, споживачі, екологія, небезпечні відходи, нормативно-правове регулювання, спеціалізовані державні органи у сфері екології.

Igor ALEKSEENKO

Candidate of Legal Sciences, Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Civil, Labor and Economic law, Oles Honchar Dnipro National University, 72, Gagarina avenue, Dnipro, Ukraine, 49000

ORCID: 0000-0003-2465-7499

Olena HRABYLNKOVA

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Civil, Labor and Economic Law, Oles Honchar Dnipro National University, 72, Gagarina avenue, Dnipro, Ukraine, 49000

ORCID: 0000-0001-5523-6254

DOI: 10.32782/LST/2023-4-1

To cite this article: Alekseenko, I. Hrabylnikova, O. (2023). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання zakhystu prav spozhyvachiv shchodo povodzhennia z nebezpechnymy vidkhodamy [Peculiarities of the legal regulation of the protection of consumer rights regarding the handling of hazardous waste]. *Law. State. Technology*, 4, 3–8, doi: 10.32782/LST/2023-4-1

FEATURES OF THE LEGAL REGULATION OF THE PROTECTION OF CONSUMER RIGHTS REGARDING THE HANDLING OF HAZARDOUS WASTE

The purpose of the study is to reveal the protection of consumer rights in the field of hazardous waste management.

Main content. The issue of hazardous waste management, its concepts, types, basic principles of state policy in the field of hazardous waste management, and methods of protecting consumer rights are among the debated topics in domestic administrative jurisprudence. Waste is any substances, materials and objects that were formed in the process of production or consumption and have completely or partially lost their consumer character, cannot be used at the place of their formation or detection and from which their owner disposes, intends or is obliged must be disposed of by disposal or disposal. It is defined as a product (product) subject to disposal or disposal by use or disposal. Therefore, the main goal of solving hazardous waste management issues is to protect the environment and human health from the negative impact of waste. However, the lack of legal regulation in the field of hazardous waste management is a problem, which leads, in particular, to the low efficiency of the activities of specialized state bodies in the field of ecology. Therefore, it can be concluded that further research and development of state legislation on this issue is necessary.

The author emphasizes that within the framework of ecological modernization in Ukraine, it is expedient to implement the principles of waste management adopted in the EU. Namely, the adoption of the principles of waste management adopted in the EU, reuse (where it is impossible to prevent the generation of waste, maximum reuse of materials), maximum reuse of materials where it is impossible to prevent the generation of waste, improvement and management of the final disposal technology (re use and incineration of waste that cannot be and incineration of waste that cannot be reused or recycled).

Key words: waste, protection of consumer rights, consumers, ecology, hazardous waste, legal regulation, specialized state bodies in the field of ecology.

Актуальність проблеми. Задоволення потреб споживачів у продуктах харчування, промислових товарах, побутових товарах та комунальних послугах має відбуватися на основі безумовного дотримання вимог щодо їх якості та безпеки і постійного державного контролю. У виконанні цього завдання держава відіграє особливо важливу роль в умовах зростання споживання та насичення ринку продовольчими та непродовольчими товарами.

Існує два типи забруднення навколишнього середовища за джерелом: 1) природне забруднення і 2) штучне (антропогенне) забруднення. Забруднення відходами відноситься до другого типу. Рівень забруднення навколишнього середовища залежить від виробничих, правових, природних та антропогенних факторів. Однак, аналізуючи джерела забруднення навколишнього середовища, ситуація з антропогенними джерелами забруднення для України, на нашу думку, є невизначеною, оскільки Україна не є високорозвиненою країною, а розвиток підприємств наразі є дуже низьким.

Наприклад, із загальної кількості довоєнних підприємств 93,7% становили малі підприємства, 5,8% – середні підприємства і лише 0,5% – великі підприємства. Крім того, в Україні діє понад 2,4 мільйона фізичних осіб-підприємців. Іншими словами, наведені вище статистичні дані свідчать про низький рівень розвитку підприємств в Україні. Водночас, поточний стан забруднення в Україні можна пояснити багатьма причинами, включаючи низький рівень очисних споруд на існуючих підприємствах, неефективність певних законодавчих положень та застарілість деяких нормативно-правових актів, що встановлюють стандарти забруднення. Тому виникає питання, як дотримуються права працівників у секторі поводження з відходами.

Як дотримуються права працівників у секторі поводження з відходами і як роботодавці контролюють дотримання цих прав? З цієї причини особливу увагу слід звернути на управління адміністрацією дотриманням прав працівників, які працюють у сфері поводження з відходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом аналіз питання правового регулювання щодо захисту прав споживачів щодо поводження з небезпечними відходами, можна виокремити в роботах Легеза Є., Майтвійчук А., Кобрусєва Є. та ін.

Дослідження проблеми поводження з відходами в межах вітчизняної юриспруденції необхідно виділити представників еколого-правової науки, зокрема Майтвійчук А. (Matviichuk at al., 2022). Зокрема, варто відзначити науковий підхід, обґрунтований Кобрусєва Є. (Kobrusieva at al., 2021), яка до системи джерел екологічного права віднесла сферу запобігання відходів, в тому числі і Закон України «Про управління відходами: Закон України від 22.07.2022 р. (Про управління відходами, 2022).

Тільчик В.В. та Легеза Є.О. встановили, що досвід охорони довкілля в окремих країнах Європейського Союзу ґрунтується на дослідженні норм, що регулюють відповідальність за екологічні злочини, в тому числі у сфері поводження з відходами, в національному законодавстві Іспанії, Німеччини та Австрії, а також модельних критеріїв кримінального права в Європейському Союзі (Leheza at al., 2022). Також цікавою є робота, в якій науковці доходять висновку про допустимість і навіть необхідність запровадження таких методів, як колективні позови для захисту порушених екологічних прав фізичних осіб, в тому числі у сфері поводження з відходами. Такі методи можуть сприяти ефективному розгляду справ, зменшенню навантаження на суди, скороченню витрат і, найголовніше, дозволяють об'єктивно вирішувати спори, в тому числі у сфері поводження з відходами (навіть якщо не завжди вдається встановити індивідуально порушені права), враховуючи важливість конкретної справи (Tulchuk at al., 2022).

Проаналізувавши матеріал робіт, можна зробити висновок, що питання захисту прав споживачів щодо поводження з небезпечними відходами, досліджене досить фрагментарно та доцільним було б дослідити його комплексно.

Метою статті є розкриття захисту прав споживачів у сфері поводження з небезпечними відходами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи проблеми відходів, можна зробити висновок, що небезпечні відходи - це речовина, матеріал, предмет або товар (продукція); утворюються або виявляються; утворюються у процесі виробництва чи споживання; не використовуються далі там, де вони утворилися або виявлені; мають власника; розпо-

ряджаються власником; призначені для утилізації або видалення або розпоряджатися нею, можна зробити висновок, що вона підлягає утилізації шляхом переробки чи видалення. Відповідно до статті 5 Закону «Про відходи», основними принципами державної політики у сфері поводження з небезпечними відходами є пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріальних та енергетичних ресурсів, утворення та використання відходів з метою забезпечення сталого розвитку суспільства. Основними цілями Конвенції є: науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства щодо відходів (Halaburda at al., 2021).

Основними напрямками національної політики щодо реалізації цих принципів є забезпечення повного вилучення та своєчасного видалення відходів, дотримання екологічних норм і правил безпеки у сфері поводження з відходами, мінімізація утворення відходів та зменшення їх небезпеки, забезпечення комплексного використання матеріалів і сировини, пряме повторне або альтернативне використання відходів, що мають ресурсну цінність шляхом сприяння максимальному повторному використанню відходів, а також забезпечення безпечного видалення відходів (Kobrusieva at al., 2021).

Однак, за даними Державної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2023 рік, ситуація у сфері поводження з небезпечними відходами характеризується подальшим розвитком екологічних загроз, пов'язаних з небезпечними відходами, зокрема з їх утворенням, зберіганням, видаленням та утилізацією. Накопичення відходів збільшується, з'являються несанкціоновані звалища, а проблеми поводження з небезпечними відходами не вирішуються. Ці проблеми є серйозними як в Україні в цілому, так і в окремих регіонах, оскільки утворюються та накопичуються великі обсяги відходів, а система управління у цій сфері є незавершеною (Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року).

Основою для реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів є нормативно-правова база про захист прав споживачів. Законодавство про захист прав споживачів складається із Закону України «Про захист прав споживачів» та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів. Основним спеціальним законо-

давчим актом у сфері захисту прав споживачів є Закон України «Про захист прав споживачів». Законодавство про захист прав споживачів визначає основні права та обов'язки споживачів, виробників і продавців товарів, виконавців робіт і надавачів послуг, визначає правові механізми їх захисту та сферу захисту прав споживачів, де держава несе відповідальність за контроль за додержанням законодавства про захист прав споживачів та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів визначає правові засади діяльності органів державного управління у сфері захисту прав споживачів, які відповідають за забезпечення додержання законодавства про захист прав споживачів та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів (Директива Ради 89/654/ЄЕС від 30 листопада 1989 року). Важливим елементом законодавства про захист прав споживачів є система законодавчих актів, що встановлюють вимоги до якості та безпеки побутових товарів, робіт і послуг, а також правові механізми забезпечення контролю за їх дотриманням з боку органів державної влади. Поняття споживача визначено у статті 22, частині 1, статті 1 Закону України «Про захист прав споживачів». Відповідно до Закону, споживач – це фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника (Leheza at al., 2022).

Стаття 14 Громадяни, іноземці та особи без громадянства України мають такі права у сфері поводження з небезпечними відходами безпечні умови для життя і здоров'я під час здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами; доступ до повної та достовірної інформації про безпеку об'єктів поводження з небезпечними відходами, що експлуатуються та плануються до будівництва в установленому порядку; відвідування в установленому порядку місць чи об'єктів, спеціально призначених для поводження з небезпечними відходами. Небезпечні Участь в обговоренні питань, пов'язаних з розміщенням, проектуванням, будівництвом та експлуатацією об'єктів поводження з відходами; екологічним страхуванням відповідно до законодавства України; відшкодуванням шкоди, заподіяної здоров'ю та майну внаслідок порушення законодавства про відходи. Спори, що виникають у сфері поводження з небезпечними відходами, вирішуються судами в порядку, встановленому законом (Leheza at al., 2022).

Поняття «поводження з небезпечними відходами» включає не тільки видалення на полігон, а й дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення. Раніше «збирачі відходів», які обслуговували житлові будинки, були зобов'язані лише вивозити накопичені відходи з прилеглих територій, але очікується, що в майбутньому до обслуговування будинків будуть залучатися компанії, які можуть також забезпечувати утилізацію та переробку відходів. Закон також вимагає від компаній, які бажають взяти участь у тендері на надання послуг з поводження з небезпечними побутовими відходами, підтвердити свою компетентність шляхом укладення договору з компанією, яка надає послуги з переробки та утилізації побутових відходів.

До адміністративних органів, уповноважених здійснювати контроль за дотриманням прав працівників, зайнятих у сфері поводження з небезпечними відходами, належать: Державна служба України з питань праці, Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Державний департамент ядерного регулювання та інспекції України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування (Matviichuk at al., 2022).

За захист прав споживачів відповідає Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба). Крім Держпродспоживслужби, НКРЕКП та Міністерства енергетики України, НКРЕКП, Державної служби енергетичного нагляду та інспекції України та Міністерства енергетики України, виконавчих комітетів місцевих рад з питань діяльності комунальних підприємств та управляючих компаній, НКРЕКП та регіональних Мінрегіонбуд. Оскарження можна подати листом з повідомленням про вручення (обов'язково) на адресу органу влади/виконавця/відомства, власноруч (з відміткою про отримання) або електронною поштою (лист має бути підписаний та відсканований). Якщо після отримання відповіді від виконавця послуги та його контролюючого органу недоліки не будуть усунуті, необхідно звернутися до суду з позовом до відповідного органу за його дії або бездіяльність щодо ненадання або надання не в повному обсязі (неналежної якості) послуг, передбачених договором. Особи, винні в порушенні законодавства про відходи, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність (Tylchuk at al., 2022).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Слід також зазначити, що одним із недоліків української нормативно-правової бази у сфері поводження з небезпечними відходами є відсутність чітко визначеної відповідальності громадян за неналежне поводження з небезпечними відходами; чітко визначеної відповідальності виробників за утилізацію відходів, що утворюються в результаті використання їхньої продукції; норм, що вимагають розділення відходів; положень, що встановлюють пріоритет утилізації відходів над

захороенням відсутність єдиного кодифікованого закону, який мав би регулювати сферу поводження з небезпечними відходами; як в умовах постійно зростаючих обсягів утворення відходів та відсутності повного статистичного обліку відходів забезпечити успішну реалізацію проектів та програм у сфері поводження з небезпечними відходами шляхом застосування норм міжнародного права та позитивного міжнародного досвіду та розробити ефективні підходи до поводження з відходами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text
2. Директива Ради 89/654/ЄЕС від 30 листопада 1989 року щодо мінімальних вимог стосовно безпеки і охорони здоров'я у робочих зонах (перша окрема Директива у значенні частини 1 статті 16 Директиви 89/391/ЄЕС) (ОБ L 393, 30.12.1989, С. 1). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/pdf/schodo_minimalnikh_vimog_stosovni-3-286178.pdf
3. Про управління відходами: Закон України від 22.07.2022 р. *Офіційний вісник України*, 2022. № 56. С. 3270.
4. Tylchuk V., Leheza Ye. Foreign experience and improvement of administrative and legal principles of environmental protection. *Юридичний вісник. Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*. 5, 2022, 177–189. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.19> [in Ukrainian].
5. Leheza, Ye. Horbalinskiy, V. Berezniak, V. Khashev, V. Oleksenko, V. (2023). Methods protection of environmental rights and interests through court proceedings: administrative aspect and criminal law aspect. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 14(40), 258–268. DOI: <https://doi.org/10.46925/rdluz.40.14>.
6. Halaburda, Nadiia. Leheza, Yevhen, Chalavan, Viktor. Yefimov, Volodymyr. Yefimova, Inna. 2021. Compliance with the principle of the rule of law in guarantees of ensuring the legality of providing public services in Ukraine. *Journal of law and political sciences*. Vol. 29, Issue 4, 100–121.
7. Kobrusieva, Yevheniia. Leheza, Yevhen. Rudoi, Kateryna. Shamara, Oleksandr. Chalavan, Viktor. 2021. International standards of social protection of internally displaced persons: administrative and criminal aspects. *Jurnal cita hukum indonesian law journal*. Vol 9, No 3, 461–484. DOI: <https://doi.org/10.15408/jch.v9i3.23752>
8. Leheza, Yevhen. Pisotska, Karina. Dubenko, Oleksandr. DAKHNO, Oleksandr. Sotskyi, Artur 2022. The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, December, 342–363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)
9. Matviichuk, Anatolii. Shcherbak, Viktor. Sirko, Viktoria. Malieieva, Hanna. Leheza, Yevhen. 2022. Human principles of law as a universal normative framework: Principios humanos del derecho como marco normativo universal. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 221-231. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.14>
10. Tylchuk, Vyacheslav. Matselyk, Tetiana. Hryshchuk, Viktor. Lomakina, Olena. Sydor, Markiiian. Leheza, Yevhen. 2022. Administrative and legal regulation of public financial activity: Regulación administrativa y legal de la actividad financiera pública. *Cuestiones Políticas*, 40(72), 573–581. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.33>
11. Villasmil Espinoza, Jorge; Leheza, Yevhen; Holovii, Liudmyla. 2022. “Reflections for the interdisciplinary study of the Russian Federation’s invasion of Ukraine in 2022”/ “Reflexiones para el estudio interdisciplinario de la invasión de Ucrania por parte de la Federación Rusa en 2022” In: *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No. 73, pp. 16–24.

REFERENCES:

1. Directive 2008/50/EC of the European Parliament and the Council of May 21, 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text
2. Council Directive 89/654/EEC of November 30, 1989 on minimum requirements for safety and health protection in working areas (the first separate Directive within the meaning of part 1 of Article 16 of Directive

89/391/EEC) (OB L 393, 30.12.1989, C. 1). Retrieved from https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/pdf/schodo_minimalnikh_vimog_stosovni-3-286178.pdf

3. On waste management: Law of Ukraine dated July 22, 2022. Official Gazette of Ukraine. (2022). No. 56. Art. 3270.

4. Tylchuk V., Leheza Ye. (2022). Foreign experience and improvement of administrative and legal principles of environmental protection. *Юридичний вісник. Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*. 5. 177–189. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.19> [in Ukrainian].

5. Leheza, Ye. Horbalinskiy, V. Berezniak, V. Khashev, V. Oleksenko, V. (2023). Methods protection of environmental rights and interests through court proceedings: administrative aspect and criminal law aspect. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 14(40), 258–268. DOI: <https://doi.org/10.46925/rdluz.40.14>.

6. Halaburda, Nadiia. Leheza, Yevhen, Chalavan, Viktor. Yefimov, Volodymyr. Yefimova, Inna. (2021). Compliance with the principle of the rule of law in guarantees of ensuring the legality of providing public services in Ukraine. *Journal of law and political sciences*. Vol. 29, Issue 4, 100–121.

7. Kobrusieva, Yevheniia. Leheza, Yevhen. Rudoi, Kateryna. Shamara, Oleksandr. Chalavan, Viktor. (2021). International standards of social protection of internally displaced persons: administrative and criminal aspects. *Jurnal cita hukum indonesian law journal*. Vol 9, No 3, 461–484. DOI: <https://doi.org/10.15408/jch.v9i3.23752>

8. Leheza, Yevhen. Pisotska, Karina. Dubenko, Oleksandr. DAKHNO, Oleksandr. Sotskyi, Artur. (2022). The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, December, 342–363. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)

9. Matviichuk, Anatolii. Shcherbak, Viktor. Sirko, Viktoria. Malieieva, Hanna. Leheza, Yevhen. (2022). Human principles of law as a universal normative framework: Principios humanos del derecho como marco normativo universal. *Cuestiones Políticas*, 40(75), 221–231. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.14>

10. Tylchuk, Vyacheslav. Matselyk, Tetiana. Hryshchuk, Viktor. Lomakina, Olena. Sydor, Markiiian. Leheza, Yevhen. (2022). Administrative and legal regulation of public financial activity: Regulación administrativa y legal de la actividad financiera pública. *Cuestiones Políticas*, 40(72), 573–581. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.33>

11. Villasmil Espinoza, Jorge; Leheza, Yevhen; Holovii, Liudmyla. (2022). “Reflections for the interdisciplinary study of the Russian Federation’s invasion of Ukraine in 2022”/ “Reflexiones para el estudio interdisciplinario de la invasión de Ucrania por parte de la Federación Rusa en 2022” In: *Cuestiones Políticas*. Vol. 40, No. 73, pp. 16–24.